

Att övertyga

Ett ämnesövergripande MIK-projekt

Ett projekt som tränar eleverna i medie- och informationskunnighet och svarar mot centrala mål som de ska träna på i svenska, samhällskunskap och bild.

Projektet kan ledas av skolbibliotekarie eller lärare

Årskurs 4 - 6

Projektbeskrivning

Projektet är ämnesöverskridande och svarar mot de centrala mål, kunskapskrav och förmågor som eleverna, enligt Lgr11, ska träna på i samhällskunskap och svenska i åk 4-6. Eleverna ska få undersöka partiernas propaganda och argument och få skapa egen partipropaganda och argumentera för den.

Syfte och styrdokument

Projektets syfte är att träna eleverna i källkritiskt tänkande utifrån begreppet medie- och informationskunnighet. Med utgångspunkt i ett grundläggande arbete vad gäller demokrati får eleverna aktivt arbeta med de olika partiernas webbsidor, valaffischer och tryckt material i form av artiklar och insändare.

Genomförande

Projektet genomförs med fördel som ett samarbete mellan lärare och bibliotekarie då lärarens ämneskunskap kombinerat med bibliotekariens kompetens vad gäller medie- och informationskunnighet kan samverka till elevernas ökade måluppfyllelse. Båda yrkeskategorierna benämns "pedagog" och särskiljs då det är relevant för projektets innehåll och genomförande. Bibliotekarien får i projektet karaktären av medpedagog, d.v.s. läraren och bibliotekarien arbetar som jämbördiga partners i elevernas lärprocess. Såväl planering som genomförande av projektet sker i tätt samarbete emellan. Båda bidrar till att stödja elevernas i deras lärande för att nå högre måluppfyllelse och för att ge bedömningsunderlag, men läraren har bedömningsansvaret.

Projektet består i sin helhet av 16 lektionspass med fyra mindre hemuppgifter som får ligga till grund för fortsatt arbete och diskussion i klassen. Om det finns möjlighet går det naturligtvis bra att ge eleverna lektionstid för att förbereda innehållet i hemuppgifterna. Hur många lektioner som ägnas åt begreppet demokrati beror på årskurs och hur bekanta eleverna sedan tidigare är med begreppet och dess innebörd. Tidsomfattningen anges i lektionsplaneringen till 5 lektioner, men hur mycket tid som i praktiken ägnas åt demokratiavsnittet överläts till läraren att avgöra.

Några av lektionspassen genomförs i helklass då de mer har karaktär av genomgång, resterande pass genomförs i halvklass eftersom elevernas egna reflektioner och diskussioner används som pedagogisk drivkraft. Pedagogen har naturligtvis en plan för diskussionen och kan styra den åt ett visst håll, men det bör finnas utrymme för att ta till vara på elevernas egna reflektioner.

Det är högst önskvärt att samtliga pedagoger löser det praktiskt så att de kan närvara vid varandras lektionspass när projektet drivs för första gången. Detta för att pedagogerna ska få samma underlag som eleverna i det fortsatta arbetet. Om lärarna kan knyta an till och fördjupa diskussionen i undervisningen över tid, även efter att projektet avslutas, ökar elevernas förutsättningar för en ökad måluppfyllelse.

Bedömningsunderlag:

En bedömningsmall finns som kopieringsunderlag, och den kan givetvis omarbetas så att den passar klassen och lärarna bättre.

Som bedömningsunderlag räknas:

- Gruppernas redovisningar av det egna partiet och valaffisch.
- Deltagande och aktivitet under valdebatten
- Analysen av den egna valaffischen (skriftligt eller muntligt).
- Löpande bedömning under arbetets gång.

Variationer:

- Saknas bibliotekarie? En svensklärare eller samhällskunskapslärare kan överta pass nr 2 och 3 med analys av partiernas hemsidor och affischer.
- Eller inkludera en bildlärare! Den kan ta pass nr 3 med analys av valaffisch istället för bibliotekarien.
- Bjud in en politiker, och be dem att förklara sin valaffisch.
- Utöka projektet till att inte bara behandla valaffischer, utan även/istället valfilmer.

Lektionsplanering

Förberedelser: Demokrati samt regering och riksdag

Pedagog: lärare i samhällskunskap

Grupp: helklass

Projektet inleds med att samhällskunskapsläraren går igenom det grundläggande som nämns i kursplanen som *Beslutsfattande och politiska idéer* och handlar om:

- Vad demokrati är och hur demokratiska beslut fattas.
- Politiska val och partier i Sverige. Riksdagen och regeringen och deras olika uppdrag. Politiska skiljelinjer i aktuella politiska frågor som har betydelse för eleven.

Kring detta finns mängder av material i form av läromedel, filmer, lektionstips på so-rummet. Demokrati, Sveriges styrelseskick och politiska partier kan också redan ha lästs tidigare, så att bara repetition är nödvändig.

Viktigt för resten av projektet är att de politiska partierna i Sverige presenteras och eleverna får en orientering i var på den politiska kartan de olika partierna befinner sig och vilka blockallianser som finns. Även eventuell representation av kontroversiella partier och deras roll i relation till traditionella partier tas upp till diskussion. Eleverna bör bli bekanta med vad de olika partiernas respektive partiledare heter och vilken uppgift denne har i partiet. Diskussionen kring vad det innebär att vara ett regerande parti respektive ett parti i opposition tas upp. Eleverna bör även medvetandegöras om vad ett partiprogram är och hur partierna använder medier och andra kanaler för att nå fram med sitt budskap till väljarna. Kunskaperna inom området testas inte explicit inom projektet, men är en förutsättning.

Pass 1: Projektinformation

Pedagog: Valfri lärare

Grupp: Helklass

Eleverna informeras om projektets innehåll, tidsplan, instruktioner och bedömning.

Pass 2: Partiernas webbsidor

Pedagog: Bibliotekarie

Grupp: Halvklass

Eleverna får via visning på storbildsskärm föra en gemensam diskussion utifrån de etablerade partiernas webbsidor. Vad väljer de olika partierna att lyfta fram och vilken prägel sätter de olika partiernas respektive partiledare på budskapet som förmedlas? Diskussionen rör budskap, avsändare och syfte utifrån ett källkritiskt perspektiv. Vilken typ av argumentation används (fakta/känslor) och vilken målgrupp appellerar deras retorik till? Lyfts respektive partiledare fram och i så fall på vilket sätt och med vilket syfte? Även aspekter såsom användandet av text respektive bild samt av interaktiva tester och filmer tas med i den källkritiska diskussionen. Vad kan tas upp gällande begreppen partiskhet

respektive opartiskhet? Hur vill partierna framställa sig själva respektive sina politiska motståndare i debatten? Avslutningsvis får eleverna själva argumentera för vilket parti, som enbart utifrån webbsidornas innehåll och uppbyggnad, tilltalar dem mest.

Pass 3: Partiernas valaffischer

Pedagog: Bibliotekarie

Grupp: Helklass

Eleverna får via visning på storbildsskärm granska och diskutera kring ett urval valaffischer. Om det är valår kan aktuella valaffischer användas, i annat fall kan tidigare års valaffischer användas. Merparten av valaffischerna finns att tillgå digitalt via sökning på de större sökmotorerna och ibland även via de respektive partiernas hemsidor. Diskussionen kan föras kring vilken typ av budskap partierna vill förmedla och vilka argument de använder. Vilken typ av retorik används? (Fakta respektive känslor.) Används några tydliga symboler? Finns det något i argumentationen och sättet att uttrycka sig på som vid ett senare skede går att hålla partierna till svars för eller använder man sig av till intet förpliktigande uttryck som ger intrycket av att vara löften? Hur vill partierna framställa sig själva respektive sina politiska motståndare i debatten? Det florerar även ett stort antal politiska nidsbilder som med varierande skicklighet kamouflerats till valaffischer. Dessa är en bra utgångspunkt för att diskutera partiernas åsikter och varför de uppfattas som kontroversiella av motståndarsidan samt för att ge perspektiv på den politiska debatten.

Som avslutning får blir eleverna indelade i grupper om tre-fyra elever och får som hemuppgift att välja ett eget påhittat parti som de namnger och bestämmer inriktning på.

Pass 4: Att skriva partiprogram

Pedagog: Lärare i svenska eller samhällskunskap

Grupp: Helklass

Respektive partigrupp får under lektionstid skriva ett kortfattat partiprogram i form av ett antal punkter som partiet står för. Syftet är att eleverna på ett övertygande och säljande sätt ska kunna beskriva partiets värderingar så att de når fram till sin målgrupp. Lärarens roll blir att stödja eleverna i deras skriv- och argumentationsprocess. Om det finns tid och möjlighet renskriver eleverna partiprogrammet på dator, i annat fall för hand. Om det finns möjlighet kan eleverna spurras genom att till exempel det vinnande partiet får välja en utmaning som läraren måste anta. Naturligtvis bör det vara utmaningar som läraren på förhand kan tänka sig att ställa upp på och som eleverna kan tänkas tycka vara spännande.

Pass 5: Att göra en valaffisch

Pedagog: Lärare i svenska, samhällskunskap eller bild

Grupp: Helklass

Eleverna ska nu göra en valaffisch och en muntliga presentation av sitt parti som ska övertyga deras klasskamrater om att de bör rösta på just dem. De bör anpassa språk, layout och budskap till sin målgrupp. Vilka symboler förstärker deras budskap?

Affischerna med tillhörande partiprogram sätts upp i korridoren utanför klassrummet eller visas på TV-skärmar så att klasskamraterna får möjlighet att studera de olika partiernas budskap och förbereda sig inför valdebatten, där alla elever förväntas delta aktivt.

Pass 6: Partiernas valdebatt

Pedagog: Samtliga involverade pedagoger

Grupp: Helklass

De olika partierna presenterar muntligt sitt parti för klassen och motiverar varför de ska rösta på just dem. Läraren har i förväg fotograferat valaffischerna med digitalkamera så att de kan visas upp på storbildsskärm när eleverna presenterar sina respektive partier.

Läraren har på förhand grupperat partierna två och två, om möjligt med utgångspunkt från olika ståndpunkter i aktuella frågor. De respektive partierna får presentera sina partier och sedan vidtar en valdebatt där partierna får argumentera utifrån sina respektive valprogram. Debatten utgår från klasskamraternas frågor alternativt lärarens frågor.

I slutet av valdebattslektionen får eleverna skriva eller muntligt redogöra för en analys av sin valaffisch. På vilket sätt tycker gruppen att deras valaffischs utseende passar ihop med budskapet?

Pass 7: Val

Pedagog: Lärare i samhällskunskap

Grupp: Helklass

Eleverna introduceras först i hur det fungerar i en svensk vallokal. Eleverna får sedan, utifrån partiernas affischer, partiprogram och debatt välja ett parti som de röstar på. Röstningen utförs på traditionellt vis med valbås, valkontrollanter, röstsedlar och förslutna lådor för inlämning av valsedlar.

Pass 8: Det vinnande partiets segertal

Pedagog: Lärare i svenska eller samhällskunskap

Grupp: Helklass

Läraren har nu räknat rösterna och presenterar resultatet för klassen. Det segrande partiet håller ett kort segertal där de tackar väljarna för förtroendet och berättar om hur de tänker förvalta det. Partiet får eventuellt välja en av de utmaningar som läraren förbinder sig att anta. Lektionspasset förläggs med fördel till mentorstid.

Förankring i relevanta styrdokument

Projektets innehåll svarar mot centrala mål, kunskapskrav och förmågor som eleverna, enligt Lgr11, ska träna på i ämnena samhällskunskap och svenska i åk 4-6.

Relevans för ämnet samhällskunskap

Inom ämnet samhällskunskap berör projektet två områden i det centrala innehållet, *Information och kommunikation* samt *Beslutsfattande och politiska idéer*.

Inom rubriken *Information och kommunikation* berör projektet följande avsnitt:

- Informationsspridning, reklam och opinionsbildning i olika medier.
- Hur man urskiljer budskap, avsändare och syfte i olika medier med ett källkritiskt förhållningssätt.

Inom rubriken *Beslutsfattande och politiska idéer* berör projektet följande avsnitt:

- Vad demokrati är och hur demokratiska beslut fattas.
- Politiska val och partier i Sverige. Riksdagen och regeringen och deras olika uppdrag. Politiska skiljelinjer i aktuella politiska frågor som har betydelse för eleven.

I kunskapskraven för ämnet samhällskunskap fastslås att eleverna ska kunna föra "enkla resonemang om informationens och källornas användbarhet".

I de förmågor som kopplas till ämnet samhällskunskap nämns nedanstående, för projektet relevanta, förmågor:

- Uttrycka och värdera olika ståndpunkter, t.ex. aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv.
- Söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet
- Reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetssätt och beslutsprocesser.

Relevans för ämnet svenska

Inom ämnet svenska berör projektet fyra områden i det centrala innehållet: *Läsa och skriva*, *Tala, lyssna, samtala*, *Beskrivande texter och sakprosotexter* samt *Språkbruk*.

Inom rubriken *Läsa och skriva* berör projektet följande avsnitt:

- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag.
- Handstil samt att skriva, disponera och redigera texter för hand och med hjälp av dator.

Inom rubriken *Tala, lyssna, samtala* berör projektet följande avsnitt:

- Att argumentera i olika samtalssituationer och beslutsprocesser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från vardag och skola. Stödord, bilder och digitala medier som hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation. Hur gester och kroppsspråk kan påverka en presentation.

Inom rubriken *Beskrivande texter och sakprosotexter* berör projektet följande avsnitt:

- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel faktatexter, arbetsbeskrivningar, reklam och insändare. Texternas innehåll, uppbyggnad och typiskt språkliga drag.

Inom rubriken *Språkbruk* berör projektet följande avsnitt:

- Skillnader i språkanvändning beroende på vem man skriver till och med vilket syfte, till exempel skillnaden mellan att skriva ett personligt sms och att skriva en faktatext.

I kunskapskraven för ämnet svenska nämns att eleven ska kunna föra ”enkla resonemang om informationens användbarhet.

I de förmågor som kopplas till ämnet svenska nämns nedanstående, för projektet relevanta, förmågor:

- Formulera sig och kommunicera i tal och skrift.
- Läs och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften.
- Anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang.
- Urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer.
- Söka information från olika källor och värdera dessa.

Relevans för ämnet bild

Inom ämnet bild berör projektet två områden i det centrala innehållet:

Bildframställning

- Framställning av berättande och informativa bilder, till exempel serier och illustrationer till text.

Bildanalys

- Reklam- och nyhetsbilder, hur de är utformade och förmedlar budskap.
- Ord och begrepp för att kunna läsa, skriva och samtala om bilders utformning och budskap.

Bedömningsmall för rapport och redovisning

Bedömningsmallen fylls lämpligast i löpande under hela arbetsgången.

Anpassa nivåernas namn efter vad som passar din klass. På hösten i åk 4 kan förslagen nedan låta hårda och betygslika.

Ämne	Mål	Inte helt godkänt	Godkänt	Med beröm godkänt
Sh	Känna till informations spridning, reklam och opinionsbildning i olika medier.			
Sh, Bild, sv	Kunna urskilja budskap, avsändare och syfte i olika medier med ett källkritiskt förhållningssätt. (sh) Analys av reklam- och nyhetsbilder, hur de är utformade och förmedlar budskap. (bild) Kunna läsa och analysera (skönlitteratur och andra) texter för olika syften. (sv)			
Sv	Skriva tydligt, klart och korrekt.			
Sv	Genomföra en tydlig presentation som är lätt att förstå för den som lyssnar			
Sv, Sh	Att kunna argumentera i olika samtalssituationer och beslutsprocesser. (sv) Kunna uttrycka och värdera olika ståndpunkter, t.ex. aktuella			

	samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv. (sh)			
Bild	Framställning av berättande och informativa bilder, till exempel serier och illustrationer till text.			
Bild	Kunna använda ord och begrepp för att kunna läsa, skriva och samtala om bilders utformning och budskap.			

Läs mer

Sofia Malmberg och Teo Graner: *Bibliotekarien som medpedagog* (BTJ, 2014)

I boken finns ytterligare projektexempel kring medie- och informationskunnighet.

Mediekompass: *Hur vet man att det är sant? Se till att kolla källan!* (åk 4-6)

Övningar som berör bland annat barnens nyhetsvanor och visar exempel på vikten av att kolla källan. Övning 3 handlar om källkritik på nätet.

<http://www.mediekompass.se/lektionstips/hur-vet-man-att-det-ar-sant-se-till-att-kolla-kallan/>

Statens medieråd: *MIK för mig* (lärare och bibliotekarier)

MIK för mig är en e-utbildning med diskussionsunderlag för kollegiet innehållande avsnitten "Vinklade budskap" och "Demokrati".

www.statensmedierad.se/larommedier/mikformigdigitalutbildning.916.html

Statens medieråd: *Källkritik – vem, vad varför?* (vuxna)

Att hitta relevant information har blivit en utmaning för dagens medieanvändare. Samtidigt som vi har tillgång till större mängder information än någonsin tidigare är också mycket av denna information vinklad eller felaktig. Ibland handlar det om omedveten ryktesspridning, ibland om bedräglig marknadsföring och ibland om politiskt motiverad desinformation.

<http://www.statensmedierad.se/larommedier/kallkritikvemvadvarfor.361.html>

UR: *Är det sant?* (åk 4-6)

Är allt som sägs och skrivs sant? Nyhetsankaret Anna Ankare får lära sig varför det är så viktigt att vara källkritisk. Källkritikexperten Andreas Widholm förklarar skillnaden mellan en primärkälla och en sekundärkälla. Historiska reportern reser tillbaka till år 1520 för att träffa en trovärdig källa. Och så får vi lära oss de fem superfrågorna man ska ställa för att få fram sanningen.

www.ur.se/Produkter/177414-Ar-det-sant-Kallkritik